

تبیین الگوی نهاده‌سازی حقوق ورزشی مبتنی بر مسئولیت مدنی باشگاه‌های ورزشی

عمر محمدی^۱کوروش ویسی^۲مظفر یکتا یار^۳

10.22034/ssys.2022.2241.2606

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۲۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۲/۱۹

این پژوهش با هدف تبیین الگوی نهاده‌سازی حقوق ورزشی مبتنی بر مسئولیت مدنی باشگاه‌های ورزشی انجام شده است. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت میدانی است. جامعه آماری پژوهش شامل مدیران و مربیان باشگاه‌های ورزشی است. ۳۸۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل پرسش‌نامه محقق‌ساخته در دو بخش مشخصات توصیفی و سؤالات تخصصی بود. در قسمت تحلیل داده‌ها از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی استفاده و از نرم‌افزار پی‌ال‌اس، برای بررسی همه‌جانبه مدل مفهومی پژوهش بهره گرفته شد. یافته‌های تحقیق نشان داد محیط حقوقی باشگاه‌داری با ضریب مسیر ۰/۸۲۰ بر نظام حقوقی، نظام حقوقی با ضریب مسیر ۰/۸۲۹ بر مدیریت حقوقی باشگاه‌داری، مدیریت حقوقی باشگاه‌داری با ضریب مسیر ۰/۵۴۶ بر توسعه حقوقی باشگاه‌داری تأثیر مثبت و معناداری دارند. بر اساس یافته‌ها می‌توان ادعا کرد که مهم‌ترین پیامدها نهاده‌شدن حقوقی و مسئولیت مدنی در باشگاه‌های ورزشی شامل رعایت واقعی عدالت در برخورد با باشگاه‌های ورزشی متخلف، پاسخگوسازی باشگاه‌های ورزشی به شکایات مشتریان، توجه به معیارهای قانون‌مداری و مسئولیت‌پذیری در تدوین برنامه مدیریت و بازاریابی باشگاه، قرار گرفتن مسائل حقوقی در اولویت‌های تصمیم‌گیری و نظارت مدیریت باشگاه‌های ورزشی است که سبب کاهش آسیب‌های ناشی از چالش‌های حقوقی در باشگاه‌های ورزشی خواهد شد. لذا پیشنهاد می‌شود با استفاده از تقویت ساز و کارهای نظارتی و تأکید بر شفافیت مالی در باشگاه داری ورزشی و ارتقای شفافیت قوانین برای مشتریان کنترل امور حقوقی مرتبط باشگاه‌داری را بهبود بخشید.

واژگان کلیدی: نهاده‌سازی، حقوق ورزشی، مسئولیت مدنی و باشگاه‌های ورزشی.

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت راهبری، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران^۲ استادیار، مدیریت ورزشی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران (نویسنده مسئول)

E-mail: Koroshveisi@yahoo.com

^۳ دانشیار، مدیریت ورزشی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران

مقدمه

مدیران، مربیان و دست‌اندرکاران مجموعه‌ها و رویدادهای ورزشی در برابر کنترل، پیشگیری و ممانعت از بروز حوادث و اتفاقات در ورزش نیز مسئول بوده و موظف‌اند محیطی امن و عاری از هرگونه خطر و پیشامدی را ایجاد کنند که در آن همگان بتوانند به دور از صدمات به فعالیت‌های ورزشی بپردازند (کاشف و شیدایی، ۱۳۸۹). لذا یکی از ارکان اساسی توسعه ورزشی هر کشور، توسعه نظام حقوقی آن است (شعبانی‌مقدم و همکاران، ۱۳۹۵). حقوق ورزشی به عنوان یکی از گرایش‌های دانش حقوق برای مطالعه و بررسی جوانب حقوقی ورزش ایجاد شده است (جانسون و هوی^۱، ۲۰۱۱). حقوق ورزشی مجموعه‌ای از قوانین، مقررات، هنجارها و اصولی است که چهارچوب معین و دستورالعمل مشخصی بر روابط افراد (مربی، داوران، تماشاچیان، ورزشکاران، مدیران و سایر افراد) در محیط‌های ورزشی، تمرینات و به‌ویژه مسابقات با هدف برقراری عدالت، ایجاد نظم، پیشگیری از بروز حوادث و حاکمیت قانون به‌وجود می‌آورد (باگت و مک‌فارلن^۲، ۲۰۰۳). ورزش و فعالیت‌های ورزشی، از آغاز حیات بشری، همواره همراه و همزاد انسان بوده است (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷). ورزش با وقایعی ممکن است همراه باشد. موضوع وقایع نیز ممکن است سلامتی، جان، اموال، حیثیت و شرافت و سایر حقوق قانونی اشخاص باشد که در محدوده ورزش به نحوی حضور دارند (آقای‌نیا، ۱۳۹۳). افراد در مقابل وقایع مسئول هستند. وقتی از واژه "مسئولیت" نام می‌بریم، منظور رفتاری است که شخص برای جبران خسارت به دیگران پیدا می‌کند. بطور کلی، زمانی که شخص ناگزیر از جبران خسارت دیگری باشد، گفته می‌شود که در برابر وی مسئولیت مدنی دارد (کاتوزیان، ۱۳۹۴). به طور کلی، هر ادعایی می‌تواند در مورد ورود خسارت به شخص در طی یک فعالیت ورزشی در قالب مسئولیت مدنی مطرح شود، مشروط به این که زیان‌دیده بتواند ورود این زیان و رابطه سبب میان فعل یا ترک فعل زیان‌رساننده را اثبات نماید. به هر حال باید پذیرفت که هر کدام از عوامل دخیل در عرصه ورزش، وظایف خاصی دارند که تخطی از آنان، مسئولیت‌هایی را برایشان به دنبال دارد (رضایی‌نژاد و رضایی‌نژاد، ۱۳۹۵). در عصر حاضر ورزش از جمله مسائل اساسی زندگی بشر می‌باشد (نادریان و رهبری، ۱۳۹۳)، که به ابزاری محوری در تربیت نسل جوان و عاملی مؤثر برای سلامتی تبدیل شده و به عنوان یکی از راه‌های مؤثر تربیتی اخلاقی و یک پدیده اجتماعی به طور قابل ملاحظه‌ای در سراسر جهان گسترش یافته است (فیض، ۱۳۹۷)؛ از این رو، از آن به عنوان یکی از ضروریات زندگی یاد می‌شود (ویکر و بریو^۳، ۲۰۱۴). بدون شک، محیط‌های مربوط به فعالیت‌های ورزشی از آسیب‌ها و حوادث غیرقابل پیش‌بینی مصون نمی‌باشد. یکی از این محیط‌ها، باشگاه‌های ورزشی هستند. باشگاه ورزشی به سالن‌های ورزشی گفته می‌شود که افراد باهدف‌هایی همچون رسیدن به تناسب بدنی، کم کردن وزن اضافی یا پس از یک عمل جراحی تلاش برای برگرداندن عضلات آسیب‌دیده به حالت طبیعی یا صرفاً گذران اوقات فراغت همراه با انجام فعالیت منظم جسمانی

¹Jonson & Hoyer

²Baggott & Macfarlane

³Wicker & Breue

تبیین الگوی نهاده‌ساز حقوق ورزشی مبتنی بر مسئولیت مدنی باشگاه‌های ورزشی

بدان جا می‌روند (ویکی‌پدیا). ناآگاهی و بی‌توجهی ورزشکاران باعث افزایش حوادث و آسیب‌ها در حین فعالیت‌های ورزشی می‌شود. از این رو اندیشمندان حقوقی به فکر ایجاد رشته‌ای به نام «حقوق ورزشی» افتادند تا با تأکید بر قوانین ورزشی بتوانند از میزان آسیب‌ها و مسئولیت‌های ناشی از آن برای ورزشکاران در محیط‌های ورزشی بکاهند (حسینی و اسحاقی، ۱۳۹۴). قوانین ورزشی هم به قواعد بازی‌ها اختصاص دارد و هم قوانینی که مقرراتی خاصی را بر بازیکنان تحمیل می‌کند و هدف از آن تأمین ایمنی و رعایت اخلاق و پرهیز از خشونت در بازی‌های ورزشی است (فیض، ۱۳۹۷). ورزشکاران در روابط بین خود نیز باید از یکدیگر مراقبت نمایند و تا حد امکان از وسایل مجاز همان ورزش خاص استفاده نمایند و در مقررات هر ورزش، ماهیت و مشخصات وسایل مورد استفاده بدرستی مشخص شده است. بعضی از مواقع اتفاق افتاده که حرکت ورزشی انجام شده بر طبق مقررات بوده، ولی وسیله مورد استفاده مجاز نبوده که در این صورت شخص استفاده‌کننده مسئول خواهد بود (آقای‌نیا، ۱۳۹۳). مسئولیت به معنای چیزی است که انسان عهده‌دار و مسئول آن است (کاشف و شیدایی، ۱۳۸۹). از نظر حقوقی، مسئولیت، التزام شخص به پاسخگویی اعمال و رفتار زیانبارش در قبال مردم تعریف شده و مسئول کسی است که تعهدی در قبال دیگری به عهده دارد که اگر از ادای آن سرباز زند، از او بازخواست می‌شود. بنابراین مسئولیت همواره با التزام همراه است (اردبیلی، ۱۳۹۲) و شامل دو نوع مسئولیت مدنی و کیفری می‌باشد که در تحقیق حاضر مسئولیت مدنی مدنظر می‌باشد. مسئولیت مدنی در جهت حمایت از حقوق اشخاص در زندگی اجتماعی ایجاد شده است. ورزش نیز به عنوان بعد مهمی از زندگی اجتماعی پر از ریسک و مسئولیت است. البته رابطه ورزشکاران با باشگاه‌ها و ترتیب‌دهندگان مسابقه-های ورزشی مبتنی بر قراردادی است که در این زمینه بسته می‌شود. ویژگی این قرارداد در پذیرش خطرهای ناشی از آن ورزش و مسابقه‌هاست (یوسفی صادق‌لو و نصیر، ۱۳۹۷). مسئولیت مدنی یا به موجب قرارداد یا خارج از قرارداد است. در مسئولیت قراردادی به علت عدم اجرای تعهدات و عدم وفای به عهده‌ای که ناشی از قرارداد فی مابین است یعنی فردی که به تعهدات خود عمل نمی‌نماید و به این طریق باعث ضرر به غیر می‌گردد، مکلف است از عهده خساراتی که در این رهگذر حاصل گردیده برآمده و ضامن است (کاتوزیان، ۱۳۸۸). در فعالیت‌های ورزشی میزان خطر و حادثه در هر رشته متفاوت است؛ اما چنانچه حادثه‌ای که رخ می‌دهد متعارف و قانونی باشد، نمی‌توان مسوولیت مدنی را متوجه متصدیان اماکن ورزشی دانست. معیار حائز اهمیت این است که متصدیان اماکن ورزشی کلیه موارد ایمنی را رعایت نموده باشند (رستمیان، ۱۳۹۱).

از جمله تحقیقات مرتبط می‌توان به پژوهش فیهیمی (۱۳۹۰) و دیگر پژوهشگران اشاره نمود. فیهیمی (۱۳۹۰) طی انجام مطالعه‌ای با عنوان «مسئولیت مدنی و انتظامی باشگاه‌ها و مؤسسات ورزشی در حقوق ایران و کشورهای اروپایی» بیان کرد که باشگاه‌های ورزشی مانند سایر اشخاص حقوقی دارای حقوق و تکالیفی بوده که عدم انجام این حقوق و تکالیف-اعم از قراردادی یا قانونی-ممکن است حسب مورد موجب مسئولیت مدنی باشگاه‌ها گردد. املشی (۱۳۹۲) در تحقیق خود با عنوان «وضعیت حقوق (مسئولیت مدنی) ورزشی در ایران» با تأکید بر رشته ورزشی فوتبال، ضمن تأکید بر بازنگری در قوانین و به دنبال آن اجرای دقیق قانون، بیان داشته که عد آگاهی از مسئولیت توسط همه

کسانی که به نوعی با فوتبال مرتبط هستند، سبب شده تا هرسال آمار تخلفات و عدول از قوانین، بالا برود. شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان «شناسایی و اولویت‌بندی موانع و راهکارهای توسعه حقوق ورزشی در ایران» انجام دادند و در بخش موانع، اصلی‌ترین ابعاد را به ترتیب موانع علمی-آموزشی، موانع قانونی-حقوقی و موانع نیروی انسانی و در بخش راهکارها، اصلی‌ترین راهکارهای توسعه حقوق ورزشی را به ترتیب راهکار نیروی انسانی، راهکار علمی-آموزشی و راهکار قانونی-حقوقی برشمردند. جوانی و زبیدی^۱ (۲۰۱۶) تحقیقی با عنوان «مسئولیت مدنی برای حوادث ورزشی» انجام دادند. آن‌ها بر ضرورت رسیدن به تعادل واقعی و مؤثر بین مبنای ایجاد مسئولیت و محدودیت‌هایی که از آن جلوگیری می‌کند را تأکید کردند. کلف^۲ (۲۰۱۶) تحقیقی با عنوان «مسئولیت باشگاه‌های فوتبال برای سوءرفتار طرفداران: مطالعه تأثیر متقابل بین مقررات انضباطی سازمان‌های ورزشی و قانون مدنی» انجام داد و بر روی تعامل بین مقررات انضباطی انجمن‌های ملی فوتبال بین‌المللی در رابطه با مسئولیت باشگاه‌ها برای سوءرفتار طرفداران و قانون مدنی متمرکز شد و راهکارهایی را نیز ارائه کرد. تانر^۳ (۲۰۲۰) تحقیقی با عنوان «محدوده و محدودیت‌های حقوق ورزش در قوانین ترکیه» انجام داد و بیان کرد که فعالیت‌های ورزشی یک فعالیت ضروری در زندگی افراد است و باید از بین حقوق اساسی و آزادی‌های محافظت‌شده توسط نظام قانونی پذیرفته شود. به طور کلی تحقیقات انجام شده نقش مسئولیت مدنی در باشگاه‌های ورزشی را غیرقابل انکار توصیف نمودند و معتقدند که نظام حقوقی در این زمینه باید تقویت گردد و بیشتر به این جنبه از حقوق ورزشی در ورزش پرداخته شود.

از نظر حقوقی، کلیه افرادی که اقدام به عقد قراردادی می‌کنند یا وظیفه‌ای را برعهده می‌گیرند، در برابر حسن اجرای آن مسئول‌اند. با توجه به این تعریف، عده کثیری در ورزش می‌توانند در محدوده مسئولیت‌های قانونی و حقوقی قرار گیرند و در برابر حوادث و اتفاقاتی که رخ می‌دهد، در مقابل قانون پاسخگو باشند (پورانزلی و کاشف، ۱۳۹۴). حوادث و اتفاقات ورزشی به لحاظ توسعه آن در میان اقشار مختلف جامعه بسیار فراوان بوده و نظام‌های حقوقی کشور را درگیر خود نموده است. با توجه به خطرات و حوادث ناشی از ورزش و قراردادهای منعقد در سطح جامعه ورزشی و بین‌المللی می‌طلبید که برخورد حقوقی مناسب با حوادث و دعاوی حقوقی ورزش صورت پذیرد (نادریان، ۱۳۹۳). بنابراین با توجه به این که حادثه از ورزش اصولاً تفکیک‌ناپذیر و غیرقابل اجتناب است و همچنین کثرت حوادث ورزشی، ضرورت اطلاع از قواعد حقوقی به منظور اتخاذ تدابیر لازم برای جلوگیری از وقوع حادثه و یا براءت از مسئولیت در صورت تحقق آن، برای همه اهالی ورزش به نحو ملموسی احساس می‌شود (فیض، ۱۳۹۶). توسعه حقوق ورزشی و نهادینه‌سازی آن در جامعه ورزشی کشور از مسائل مهم و قابل توجه دنیای ورزش کشور محسوب می‌گردد. منظور از نهادینه‌سازی در این تحقیق توسعه، استقرار و درونی کردن ارزشمندی همه ابعاد حقوق

¹ Jawani & Zubaidi

² Kleef

³ Taner

تبیین الگوی نهاده‌سازي حقوق ورزشي مبتني بر مسئوليت مدني باشگاه‌هاي ورزشي

ورزشي مبتني بر مسئوليت مدني ورزشكاران در عمق باشگاه‌هاي ورزشي جامعه است. مرور مطالعات پيشين نيز نشان از تعداد معدود تحقيقات داخلي انجام گرفته در مورد مسائل حقوقي در ورزش داشت كه ضرورت انجام پژوهش‌هايي از اين قبيل را ملموس مي‌سازد. همچنين ورزش از جمله اموري است كه در عرصه جهان مطرح بوده و اشخاص حقوقي و حقيقي مختلفی به صورت مستقيم و غيرمستقيم با آن در ارتباط هستند؛ به گونه‌اي كه براي مديريت و ساماندهي فعاليت‌هاي ورزشي، چه در سطح حرفه‌اي و چه در سطح آماتوري، وزارتخانه‌ها، ادارات و نهادهاي ورزشي بسياري تاسيس شده است. بالطبع اين اهميت ورزش و گرايش مردم به آن و همچنين حرفه و صنعت تلقی شدن فعاليت‌هاي ورزشي و درآمدهاي كلاني كه به اشكال گوناگون از آن حاصل مي‌شود، در عمل سبب ارتكاب جرائمي از سوي اشخاص حقوقي و حقيقي مرتبط با آن مي‌شود (كريمي خانقاه، ۱۳۹۶). اين مهم خود نياز به شناخت كافي مسائل حقوقي و مدني در حيطه ورزش و داشتن قوانين مربوط و مطلوب و نيروي متخصص و حقوقدان دارد كه متاسفانه، اين امر در جامعه ما در سطح بسيار ضعيفي قرار دارد. از اين رو، انجام بررسي‌هاي علمي، كنجاش‌ها و تلاش جهت بسط مفاهيم و ريشه‌اي كردن حقوق ورزشي مبتني بر مسئوليت مدني در كشور ايران از ملزومات براي جامعه ورزش كشور مي‌باشد. در حقيقت، پرورش متخصصان آگاه به مسائل روز و دارا بودن گواهينامه كار نيازمند داشتن ساختارهاي مناسب و روزآمد در نظام آموزش عالي و دانشگاه است. رشته تحصيلي حقوق ورزشي با ساختار خاص و مستقل در حقيقت افرازي را تربيت مي‌كند كه پس از فراغت از تحصيل در بخش‌هاي مختلف سازمان‌ها و باشگاه‌هاي ورزشي موضوعات و مسائل مربوط به حوزه حقوق ورزشي را حل و فصل مي‌نمايند (نادريان و همكاران، ۱۳۹۶)؛ اما نبود اين گرايش در مقاطع تحصيلات تكميلي ما از ديگر موانع مهم كند شدن روند نهاده‌سازي حقوق ورزشي در كشور به شمار مي‌رود و ضرورت پرداختن به پژوهش در اين زمينه را روشن تر مي‌سازد. از ديگر سو، در كشور ايران با توجه به اينكه نگرش افراد جامعه و اشخاص حكومتي هدف‌گذاري جهت كسب مقام‌هاي ورزشي در سطح جهاني و ارتقاي رتبه در المپيك مي‌باشد، به تبع آن ورزش حرفه‌اي و تاسيس باشگاه‌ها و مجموعه‌هاي ورزشي حرفه‌اي در رشته‌هاي مختلف رو به گسترش هستند. اما راجع به اينكه ورزش يك پديده حادثه‌خير است و فعاليت‌هاي ورزشي چه در سطح همگاني و تفريحي و چه در سطح حرفه‌اي كه نيازمند اماكن مجهز به تاسيسات استاندارد علمي و قانوني است، نه قانوني موجود است و نه به اين موضوع پرداخته شده است (رستميان، ۱۳۹۱). لذا فقدان جايگاه حقوقي به شكل همه‌جانبه در امر ورزش كشور مشاهده مي‌شود و ضرورت توجه به اين حيطه بيش از پيش احساس مي‌شود. بنا بر اين با توجه به اهميت جايگاه حقوق ورزشي و مسئوليت مدني ورزشكاران در كشور و موارد ياد شده در متن و همچنين بررسي پيشينه تحقيق، پژوهش حاضر با هدف طراحي مدل نهاده‌سازي حقوق ورزشي مبتني بر مسئوليت مدني باشگاه‌هاي ورزشي ايران انجام شد.

روش‌شناسي پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردي و از نظر ماهيت توصيفي-همبستگي بود كه به شكل ميداني انجام گرفته است. جامعه آماري پژوهش شامل مديران و مربيان باشگاه‌هاي ورزشي بدنسازي و تناسب اندام است. از آن

جا که تعداد دقیق در دسترس نبود ۳۸۵ نفر به عنوان نمونه بر مبنای جامعه نامحدود انتخاب شدند که پرسش‌نامه‌ها بین آنها توزیع گردید. در نهایت ۳۱۸ پرسش‌نامه‌ای که به‌طور کامل تکمیل شده بودند، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. روش نمونه‌گیری به‌صورت در دسترس بود. ابزار پژوهش شامل پرسش‌نامه محقق‌ساخته در دو بخش مشخصات توصیفی و سؤالات تخصصی بود. پرسش‌نامه نهایی با روش لیکرت و با ارزش‌گذاری پنج گزینه‌ای تهیه گردید. روایی صوری و محتوایی آن توسط ۱۷ نفر از متخصصان بررسی و پایایی پرسش‌نامه نیز با روش آلفای کرونباخ تأیید شد. علاوه بر این، پرسش‌نامه با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول و دوم بررسی و تأیید گردید. در قسمت تحلیل داده‌ها از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی استفاده و از نرم افزار پی‌ال‌اس، برای بررسی همه جانبه مدل مفهومی پژوهش بهره گرفته شد.

یافته‌های پژوهش

ابتدا نمونه‌های مورد مطالعه از نظر جمعیت‌شناسی مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داد که بیشترین فراوانی با تعداد ۱۹۱ نفر (۶۰/۱ درصد نمونه) را پاسخ‌دهندگان مرد و بقیه را بانوان تشکیل می‌دادند. با توجه به این‌که افراد با سن‌های مختلف به این پرسش‌نامه پاسخ دادند، همگی در ۵ گروه سنی تقسیم‌بندی شدند که فراوانی و درصد فراوانی هر یک از گروه‌های سنی به قرار زیر است:

بیشترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۲۱ تا ۳۵ سال، با فراوانی ۹۸ نفر، ۳۰/۸ درصد افراد نمونه را تشکیل می‌دادند و گروه‌های سنی کمتر از ۲۵ سال با فراوانی ۵۳ نفر، ۱۶/۶ درصد نمونه آماری را به خود اختصاص می‌دادند. بیشترین فراوانی با تعداد ۱۲۹ نفر که ۴۰/۶ درصد نمونه را تشکیل می‌دهد، گروه تحصیلی کارشناسی و کمترین فراوانی مربوط به گروه تحصیلی دکتری با فراوانی ۳۹ نفر می‌باشد که ۱۲/۲ درصد نمونه آماری را تشکیل می‌دهد. بیشترین فراوانی با تعداد ۱۷۱ نفر که ۵۳/۸ درصد نمونه را تشکیل می‌دهد، پاسخ‌دهندگان با تحصیلات غیر تربیت بدنی بوده‌اند و بقیه دارای تحصیلات تربیت بدنی می‌باشند. بیشترین فراوانی مربوط به سابقه فعالیت ۱ تا ۵ سال با فراوانی ۱۰۸ نفر، ۳۳/۹ درصد افراد نمونه را تشکیل داده است و سابقه خدمت بیشتر از ۱۰ سال با ۲۹ نفر، ۱۲/۳ درصد کمترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۱: نتایج مربوط به تحلیل‌های روایی و پایایی تحلیل عاملی مرتبه دوم

مؤلفه	تعداد سؤالات	میانگین واریانس	پایایی مرکب	Rho	آلفای کرونباخ
زمینه حقوقی و مسئولیت مدنی ورزش	۹	۰/۷۲۱	۰/۹۵۹	۰/۹۵۲	۰/۹۵۱
مفروضات حقوقی و مسئولیت مدنی در ورزش	۷	۰/۷۶۹	۰/۹۵۹	۰/۹۵۰	۰/۹۵۰
ملاحظات و الزامات حقوقی و مسئولیت مدنی در ورزش	۷	۰/۷۸۹	۰/۹۶۳	۰/۹۵۶	۰/۹۵۵
چالش‌ها و مسائل حقوقی و مسئولیت مدنی در ورزش	۸	۰/۸۰۲	۰/۹۵۳	۰/۹۳۸	۰/۹۳۸
ارکان حقوقی ورزش و باشگاه‌داری	۱۰	۰/۷۵۶	۰/۹۶۹	۰/۹۶۵	۰/۹۶۴

تبیین الگوی نهاده‌ی نهاده‌ی سازی حقوق ورزشی مبتنی بر مسئولیت مدنی باشگاه‌های ورزشی

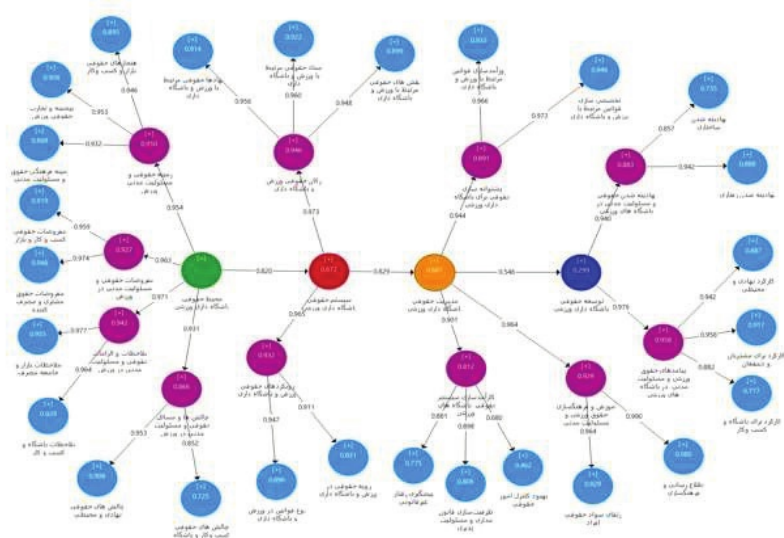
۰/۹۴۱	۰/۹۴۲	۰/۹۵۰	۰/۶۸۰	۹	رویکردهای حقوقی ورزش و باشگاه‌داری
۰/۹۵۲	۰/۹۵۴	۰/۹۵۷	۰/۶۶۷	۸	پشتوانه‌سازی حقوقی برای باشگاه‌داری ورزشی
۰/۹۶۷	۰/۹۶۸	۰/۹۷۲	۰/۷۹۳	۹	آموزش و فرهنگ‌سازی حقوق ورزشی و مسئولیت‌مدنی
۰/۸۸۳	۰/۹۰۲	۰/۹۰۴	۰/۵۰۷	۱۰	کارآمدسازی نظام حقوقی باشگاه‌های ورزشی
۰/۸۷۶	۰/۸۹۷	۰/۹۰۴	۰/۵۴۸	۸	نهاده‌ی شدن حقوقی و مسئولیت مدنی در باشگاه‌های ورزشی
۰/۹۵۰	۰/۹۵۱	۰/۹۵۷	۰/۶۶۷	۱۱	پیامدهای حقوق ورزشی و مسئولیت‌مدنی در باشگاه‌های ورزشی

بررسی جدول فوق نشان می‌دهد که شاخص‌های مورد نظر در پژوهش حاضر از اعتبار بالایی برخوردار هستند؛ بدین صورت که آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷؛ شاخص Rho بالاتر از ۰/۷، پایایی مرکب بالاتر از ۰/۸ و میانگین واریانس بیشتر از ۰/۵ می‌باشد. بنابراین در ادامه با اطمینان کامل می‌توان به گزارش نتایج مربوط به مدل نهایی پژوهش پرداخت.

جدول ۲: نتایج مربوط به تحلیل‌های روایی و پایایی مدل نهایی تحقیق

مؤلفه	تعداد سؤالات	میانگین واریانس	پایایی مرکب	Rho	آلفای کرونباخ
محیط حقوقی باشگاه‌داری ورزشی	۳۱	۰/۶۷۲	۰/۹۸۴	۰/۹۸۴	۰/۹۸۴
نظام حقوقی باشگاه‌داری ورزشی	۱۹	۰/۶۷۸	۰/۹۷۵	۰/۹۷۳	۰/۹۷۳
مدیریت حقوقی باشگاه‌داری ورزشی	۲۷	۰/۵۹۷	۰/۹۷۴	۰/۹۷۹	۰/۹۷۱
توسعه حقوقی باشگاه‌داری ورزشی	۱۹	۰/۵۷۵	۰/۹۶۱	۰/۹۶۲	۰/۹۵۶

بررسی شاخص‌های مدل نهایی پژوهش نیز نشان از اعتبار بالای مدل دارد. در نتیجه با توجه به تأیید مدل به گزارش نتایج تحلیل مسیر در قالب مدل تحقیق می‌پردازیم.

شکل ۱: تحلیل مسیر مدل ساختاری پژوهش

جدول ۳: مقادیر ضریب مسیر و آماره t فرضیه‌های مرتبط با مسیرهای مدل تحقیق

نتیجه	معناداری	آماره t	ضریب مسیر	رابطه
تأیید	۰/۰۰۱	۲۹/۱۳۶	۰/۸۲۰	← محیط حقوقی باشگاه‌داری
تأیید	۰/۰۰۱	۳۰/۱۹۹	۰/۸۲۹	← نظام حقوقی باشگاه‌داری
تأیید	۰/۰۰۱	۱۰/۸۵۹	۰/۵۴۶	← مدیریت حقوقی باشگاه‌داری

با توجه به الگوی تفسیری در مدل سازی معادلات ساختاری و از آنجایی که مقدار آماره t مربوط تمامی مسیرها از $1/96$ بزرگتر باشد می توان گفت که مسیر مربوطه در سطح ۹۵ درصد معنی دار می باشند. بنابراین، تمامی فرضیه های مورد بررسی در تحقیق حاضر تأیید می گردد.

جدول ۴: مقادیر شاخص‌های برازش برای متغیرهای مدل تحقیق

متغیر	Q2	R2	SRMR
نظام حقوقی باشگاه‌داری ورزشی	۰/۴۱۸	۰/۶۷۲	۰/۰۸۵
مدیریت حقوقی باشگاه‌داری ورزشی	۰/۳۸۲	۰/۶۷۸	
توسعه حقوقی باشگاه‌داری ورزشی	۰/۱۵۶	۰/۲۹۹	

با توجه به اطلاعات جدول ۴ مقادیر به دست آمده برای شاخص Q^2 در محدوده متوسط تا قوی می باشد. همچنین مقادیر R^2 نیز در محدوده متوسط تا قوی قرار دارد و مقدار SRMR نیز کمتر از ۰/۱ می باشد که

تبیین الگوی نهاده‌سازي حقوق ورزشي مبتني بر مسئوليت مدني باشگاه‌هاي ورزشي

نشان‌دهنده كيفيت مناسب مدل آزمون شده است. تصوير مدل آزمون شده تحقيق به همراه ضريب مسير به دست آمده و نيز شاخص روايي افتراقي و شاخص‌هاي نيکوبي برازش براي تمامي مسيرهاي مدل در قالب شکل ۱، مشخص گرديده است.

بحث و نتيجه‌گيري

اين پژوهش با هدف شناسايي عوامل مؤثر بر نهاده‌سازي حقوق ورزشي مبتني بر مسئوليت مدني باشگاه‌هاي ورزشي انجام شد. تم بسترها و زمينه‌ها (محيط حقوقي باشگاه‌داري ورزشي) شامل منظرهاي زمينه حقوقي و مسئوليت مدني ورزش، مفروضات حقوقي و مسئوليت مدني در ورزش، ملاحظات و الزامات حقوقي، مسئوليت مدني در ورزش و چالش‌ها و مسائل حقوقي و مسئوليت مدني در ورزش است. زمينه حقوقي و مسئوليت مدني ورزش شامل ابعاد زمينه فرهنگي حقوق و مسئوليت مدني ورزش، پيشينه و تجارب حقوقي ورزش و هنجارهاي حقوقي بازار و کسب و کار است. مفروضات حقوقي و مسئوليت مدني در ورزش مشتمل بر ابعاد مفروضات حقوقي کسب و کار و بازار ورزش و مفروضات حقوق مشتري و مصرف‌کننده مي‌باشد. ملاحظات و الزامات حقوقي و مسئوليت مدني در ورزش شامل ابعاد ملاحظات بازار و جامعه مصرف و ملاحظات باشگاه و کسب و کار است. اين يافته‌ها با نتايج فاهيمي (۱۳۹۰)، شعباني مقدم و همکاران (۱۳۹۵) همسوست. حقوق، علم گسترده‌اي است که شامل تمام ابعاد زندگي انسان مي‌شود و بحث مسئوليت از اصلي‌ترين مباحث علم حقوق است که تمامي ابعاد زندگي انسان از جمله حوزه ورزش را در بر مي‌گيرد که اشخاص زيادي در اين عرصه فعاليت دارند. ورزش از حادثه تفکيک‌ناپذير است و در صورت وقوع حادثه امکان ايراد خسارات براي تمامي اشخاص موضوع حقوق ورزش وجود دارد و همين موضوع موجب طرح انواع دعاوي مسئوليت، از جمله مسئوليت مدني بر عليه عامل ورود زيان در مراجع قضايي مي‌گردد که مسائل و نظريه‌هايي را در بر مي‌گيرد. در واقع مسئوليت مي‌خواهد با در برگرفتن تمامي ابعاد زندگي انسان عامل ورود زيان را مشخص نمايد، حق زيان‌ديده را به او بازگرداند و بر اين اساس هيچ ضرري جبران نشده باقي نماند (يوسفي صادق‌لو و نصير، ۱۳۹۷).

تم ساختارها و سازوکارها (نظام حقوقي باشگاه‌داري ورزشي) مشتمل بر منظرهاي ارکان حقوقي و رويکردهاي حقوقي مرتبط با ورزش و باشگاه‌داري مي‌باشد. ارکان حقوقي شامل ابعاد نهادها حقوقي، اسناد حقوقي و نقش‌هاي حقوقي مرتبط با ورزش و باشگاه‌داري است. رويکردهاي حقوقي مشتمل بر ابعاد نوع قوانين و رويه حقوقي در ورزش و باشگاه‌داري مي‌باشد. در فعاليت‌هاي ورزشي ميزان خطر و حادثه در هر رشته متفاوت است؛ اما چنانچه حادثه‌اي که رخ مي‌دهد متعارف و قانوني باشد، نمي‌توان مسووليت مدني را متوجه متصديان اماکن ورزشي دانست. معيار حائز اهميت اين است که متصديان اماکن ورزشي کليه موارد ايمني را رعايت نموده باشند (رستميان، ۱۳۹۱). بنابراين در نظر گرفتن مسئوليت مدني ورزشکاران و به دنبال آن مسائل حقوقي در ورزش، مسئله‌اي دقيق و نيازمند توجه است. رشد سريع و شگفت‌انگيز تيم‌هاي ورزشي، سرمايه‌گذاري‌هاي کلان در امر ورزش و نيز بروز مسائل و معضلات جديد در اين عرصه، گاه و بگاه، دولت‌ها را در برخورد با مسائل پيش آمده در اين عرصه دچار

سرگردانی نموده و دشواری‌هایی را در زمینه‌های مختلف موجب شده است. یکی از مباحث و مسائل پیچیده‌ای که به ویژه در سال‌های اخیر اندیشمندان و فرهیختگان حقوقی را به تکاپو در عرصه‌های علمی وا داشته است، انواع مسئولیت‌های فعالان در عرصه‌های ورزشی است (جلیلیان و رومیانی، ۱۳۹۷).

تم راهبردها و مداخلات (مدیریت حقوقی باشگاه‌داری ورزشی) شامل منظرهای پشتوانه‌سازی حقوقی برای باشگاه‌داری ورزشی، آموزش و فرهنگ‌سازی حقوق ورزشی و مسئولیت‌مدنی و کارآمدسازی نظام حقوقی باشگاه‌های ورزشی است. پشتوانه‌سازی حقوقی برای باشگاه‌داری ورزشی شامل ابعاد تخصصی‌سازی قوانین و روزآمدسازی قوانین مرتبط با ورزش و باشگاه‌داری است. آموزش و فرهنگ‌سازی حقوق ورزشی و مسئولیت‌مدنی مشتمل بر ابعاد ارتقای سواد حقوقی افراد و اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی قوانین مرتبط با ورزش و باشگاه‌داری می‌باشد. کارآمدسازی نظام حقوقی باشگاه‌های ورزشی شامل ابعاد ظرفیت‌سازی قانون‌مداری و مسئولیت‌پذیری، پیشگیری رفتار غیرقانونی و بهبود کنترل امور حقوقی قوانین مرتبط با ورزش و باشگاه‌داری است. این یافته‌ها با نتایج صوفی املشی (۱۳۹۲) جوانی و زبیدی^۱ (۲۰۱۶) کلف^۲ (۲۰۱۶) همسو بود. متأسفانه در کشور ما بهای چندانی به مسائل حقوقی در حوزه ورزش و رسیدگی دقیق به مسئولیت‌های مدنی ورزشکاران داده نشده است. رشد ورزش تجاری و توسعه باشگاه‌های خصوصی، راه‌اندازی لیگ‌های معتبر ورزشی، قراردادهای مالی کلان با بازیکنان، مربیان و داوران، بروز حوادث ناشی از برنامه‌ها و فعالیت‌های ورزشی برای ورزشکاران و سایر نیروها و برگزاری مداوم مسابقات و عدم وجود نیروهای متخصص در حل مسائل و مشکلات ناشی از حوادث ورزشی نشان می‌دهد کشور در وضعیت مطلوبی قرار ندارد (مندعلی‌زاده و هنری، ۱۳۸۹) و توسعه حقوق ورزشی و نهادینه‌سازی آن در جامعه ورزشی کشور از مسائل مهم و قابل توجه دنیای ورزش کشور محسوب می‌شود. منظور از نهادینه‌سازی در این تحقیق توسعه، استقرار و درونی کردن ارزشمندی همه ابعاد حقوق ورزشی مبتنی بر مسئولیت مدنی ورزشکاران در عمق باشگاه‌های ورزشی جامعه است.

تم نتایج و کارکردها (توسعه حقوقی باشگاه‌داری ورزشی) مشتمل بر منظرهای نهادینه‌شدن حقوقی و مسئولیت مدنی و پیامدهای حقوق ورزشی و مسئولیت مدنی در باشگاه‌های ورزشی می‌باشد. نهادینه‌شدن حقوقی و مسئولیت مدنی در باشگاه‌های ورزشی مشتمل بر ابعاد نهادینه‌شدن ساختاری و نهادینه‌شدن رفتاری در باشگاه‌های ورزشی می‌باشد. پیامدهای حقوق ورزشی و مسئولیت مدنی در باشگاه‌های ورزشی شامل ابعاد کارکرد نهادی و محیطی، کارکرد برای مشتریان و ذینفعان و کارکرد برای باشگاه و کسب و کار است. این یافته‌ها با نتایج رستمیان (۱۳۹۱) همسوست. اهمیت مسائل حقوقی در جامعه ورزش به‌خصوص در وضعیت کنونی به خودی خود مبرهن است، چرا که حقوق ورزشی دارای اهداف بسیار مهمی همچون موارد زیر است: پیشگیری از تخلف‌ها و بروز حوادث ورزشی از طریق آگاهی دادن به فعالان عرصه ورزش در مورد پیامدهای حقوقی تخلف‌ها و حوادث ورزشی؛ اعمال و اجرای

¹ Jawani & Zubaidi

² Kleef

تبیین الگوی نهادینه سازی حقوق ورزشی مبتنی بر مسئولیت مدنی باشگاه های ورزشی

حق بر پایه موازین حقوقی در مواردی که حادثه ورزشی حقی را ایجاد کرده است؛ کمک به برقراری و حفظ نظم و انضباط در فعالیت های ورزشی؛ تبیین قلمرو وظایف و اختیارات مربیان، معلمان و مدیران ورزشی از منظر حقوقی؛ ارائه راهکارهای حقوقی در مورد حوادث ورزشی پس از رخداد؛ کمک به فراهم شدن محیطی مناسب برای ورزش در جهت جلب هرچه بیشتر افراد جامعه به ورزش و ایجاد اعتماد در خانواده ها به طوری که این اعتماد عامل ترغیب و تشویق فرزندان شان به ورزش شود (آدلر^۱، ۲۰۱۱).

از آن جاکه یکی از مهم ترین راهبردهای توسعه حقوق ورزشی می تنی بر مسئولیت مدنی در باشگاه ها مربوط به تخصصی سازی قوانین مرتبط با ورزش و باشگاه داری است، لذا پیشنهادهایی در این زمینه ارائه می شود:

۱. تعیین مصادیق مواد حقوقی برای باشگاه داری و صنعت خدمات ورزشی و تخصصی سازی قوانین مرتبط با باشگاه داری و صنعت خدمات ورزشی می تواند باعث ایجاد یک نظام تخصصی حقوقی برای ایجاد مسئولیت مدنی باشد. بنابراین در این راستا باید مرتبط با فلسفه باشگاه های ورزشی قوانین حقوقی خاص آن باشگاه تدوین شود. می توان از طریق تخصصی سازی قوانین تخصصی کنترل کیفیت خدمات ورزشی و تطبیق مسئولیت مدنی با جزئیات قوانین سایر حوزه های کسب و کار و ورزش به تخصصی شدن حقوق ورزشی متمرکز شد. این امر زمانی می تواند مفید باشد که اطلاعات منحصر به فرد جمع آوری و دسته بندی شوند.
۲. پیشنهاد می شود با استفاده از روش های ایجاد و تقویت ساز و کارهای نظارت های مدنی، صنفی و قضایی در حقوق ورزش، افزایش الزامات مربوط به رعایت حقوق ورزشی و مسئولیت مدنی در صدور مجوز و نظارت بر عملکرد باشگاه های ورزشی و صنف های باشگاه های ورزشی و تأکید بر شفافیت مالی در باشگاه داری ورزشی و ارتقای شفافیت قوانین برای مشتریان کنترل امور حقوقی مرتبط باشگاه داری را بهبود بخشید.
۳. در زمینه راهبرد روزآمدسازی قوانین مرتبط با ورزش و باشگاه داری می توان از سیاست هایی مانند استانداردسازی قوانین و فعالیت های حقوقی در ورزش، ارتقای جامعیت قوانین حقوق ورزشی و برطرف نمودن موجود در مواد حقوقی و مسئولیت مدنی باشگاه داری ورزشی، به روزآوری و بازنگیری قوانین موجود و همخوانی مقررات داخلی ورزش با قوانین و مقررات بین المللی استفاده نمود. این امر باعث ایجاد قوانین نوین و به روز و بدون حاشیه در زمینه مسئولیت مدنی باشگاه ها می شود.
۴. یکی دیگر از پیشنهادات مربوط به ارتقای سواد حقوقی افراد است. برای این امر می توان آموزش همگانی و سواد حقوقی و مسئولیت مدنی به مشتریان و مخاطبان رسانه های باشگاه های ورزشی را در دستور کار

¹Adler

باشگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط قرار داد. خدمات مشاوره و آموزش حقوق ورزشی به مدیران، مربیان و پرسنل باشگاه‌های ورزشی را ارائه نمود.

۵. در مورد فرهنگ‌سازی پیشنهاد می‌شود از طریق ارتقای رسانه‌ای در موضوعات حقوق ورزشی و تأکید بر نوآوری در روش‌های آموزش همگانی حقوق ورزشی به تفهیم ارزش‌های قانون‌مداری و مسئولیت‌پذیری مدنی به مدیران و مربیان باشگاه‌ها پرداخت.

۶. در نهایت پیشنهاد می‌شود با استفاده از یکپارچه‌سازی فعالیت‌ها و امور حقوقی مرتبط با باشگاه‌داری و صنعت خدمات ورزشی بین مراجع حقوقی مرتبط با مسائل باشگاه‌داری و صنعت خدمات ورزشی ارتباط برقرار کرد و شبکه‌سازی چند سازمانی در مناسب‌سازی محیط حقوقی باشگاه‌داری ورزشی را انجام داد.

در نتیجه‌گیری پایانی می‌توان گفت بر اساس یافته‌ها عوامل مختلفی بر طراحی مدل نهاده‌سازی حقوق ورزشی مبتنی بر مسئولیت مدنی باشگاه‌های ورزشی مؤثر است و برای اینکه حقوق ورزشی مبتنی بر مسئولیت مدنی در باشگاه‌های نهاده‌سازی شود، تمرکز بر این شاخص‌ها ضروری است. بنابراین باید زمینه‌های حقوقی را شناخت و با مفروضات حقوقی آشنا بود. چالش‌های حقوقی می‌تواند آسیب‌های جدی به بدنه مسئولیت مدنی در ورزش ایجاد کند. به همین دلیل کاهش این آسیب‌ها می‌تواند خطر ایجاد مسائل را کاهش دهد و باعث شود سازو کارهای مناسب برای مسئولیت مدنی باشگاه‌ها ایجاد شود. البته این عوامل در کنار راهبردهای مناسبی مانند پشتوانه‌سازی حقوقی برای باشگاه‌ها و آموزش و فرهنگ‌سازی امکان‌پذیر است. لذا هر چقدر میزان کارآمدسازی نظام حقوقی باشگاه‌های ورزشی بالاتر باشد، به طبع پیامدهای مطلوبی برای باشگاه‌ها حاصل می‌شود. از مهم‌ترین پیامدها در این بخش، نهاده‌شدن حقوقی و مسئولیت مدنی در باشگاه‌هاست که عوامل مختلفی نظیر رعایت واقعی عدالت در برخورد با باشگاه‌های ورزشی متخلف، پاسخگوسازی باشگاه‌های ورزشی به شکایات مشتریان، توجه به معیارهای قانون‌مداری و مسئولیت‌پذیری در تدوین برنامه مدیریت و بازاریابی باشگاه، قرار گرفتن مسائل حقوقی در اولویت‌های تصمیم‌گیری و نظارت مدیریت باشگاه‌های ورزشی را شامل می‌شود و در بخش رفتاری نیز می‌تواند شامل مواردی مانند افزایش درک کارکنان از ارزش‌های قانون‌مداری و مسئولیت‌پذیری، احترام به حقوق ورزشی و عمل به آن توسط تمام پرسنل باشگاه ورزشی، ارتقای سواد حقوقی مدیران، مربیان و پرسنل باشگاه، مراجعه دو طرفه باشگاه و مشتریان به مسائل حقوقی در هنگام بروز چالش باشد.

منابع

- اردبیلی، محمدعلی. (۱۳۹۲). *حقوق جزای عمومی*. جلد دوم، چاپ سی‌ام، تهران: بنیاد حقوقی میزان
- املشی، محمدرضا. (۱۳۹۰). «وضعیت حقوق مسئولیت مدنی ورزشی در ایران با تأکید بر رشته ورزشی فوتبال». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان، صص ۵۵-۶۱.
- آقایی‌نیا، حسین. (۱۳۹۳). *حقوق ورزشی*. چاپ چهاردهم، تهران: نشر میزان
- پورانزلی، شاهین مصطفی و کاشف، سید محمد. (۱۳۹۴). «الزام عملی مربیان ورزشی به مسئولیت‌های حقوقی از دیدگاه ورزشکاران». مدیریت ورزشی. ۸ (۴)، صص ۹۱

تبیین الگوی نهاده‌ساز حقوق ورزشی مبتنی بر مسئولیت مدنی باشگاه‌های ورزشی

- جلیلیان، فریبا و رومیانی، محبوبه. (۱۳۹۷). «مسئولان مدنی در جامعه ورزشی در حقوق موضوعه ایران». فصلنامه علمی - حقوقی قانون‌یار. ۲ (۷)، صص ۲۵۱-۲۶۳.
- حسینی، سید محمد و اسحاقی، الهام. (۱۳۹۴). «مسئولیت مدنی و کیفری ناشی از فعالیت‌های ورزشی». دانش حقوق مدنی. ۴ (۱)، صص ۶۷-۵۵.
- رستمیان، علی. (۱۳۹۱). «مسئولیت مدنی متصدیان اماکن ورزشی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه تهران، پردیس بین‌المللی کیش.
- رستمیان، علی. (۱۳۹۱). «مسئولیت مدنی متصدیان اماکن ورزشی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، حقوق خصوصی، دانشگاه تهران، پردیس بین‌المللی کیش.
- رضایی‌نژاد، همایون و رضایی‌نژاد، امیرحسین. (۱۳۹۵). «پژوهش تطبیقی در باب مبنای مسئولیت مدنی ورزشکاران در مقابل یکدیگر». مطالعات حقوق خصوصی. ۴۶ (۴)، صص ۵۱۳-۵۳۲.
- شعبانی‌مقدم، کیوان؛ ذکایی، حسین و حسن‌زاده، محمدتقی. (۱۳۹۵). «شنا سایی و اولوی بندی موانع و راهکارهای توسعه حقوق ورزشی در ایران». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. ۱۵ (۳۴)، صص ۱-۱۷.
- فهیمی، عزیزا.... (۱۳۹۰). «مسئولیت مدنی و انتظامی باشگاه‌ها و مؤسسات ورزشی در حقوق ایران و کشورهای اروپایی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، حقوق خصوصی، دانشکده آموزش‌های الکترونیکی، دانشگاه قم.
- فیض، زهرا. (۱۳۹۷). «رفتار ورزشی و مسئولیت اخلاقی، مدنی ورزشکاران از منظر فقهی و حقوقی». مطالعات مدیریت رفتار سازمانی در ورزش. ۵ (۲)، صص ۱۰۵-۱۱۶.
- کاتوزیان، ناصر. (۱۳۸۸). وقایع حقوقی. تهران: نشر انتشار
- کاشف، میرمحمد و شیدایی، مهدی. (۱۳۸۹). حقوق و اخلاق ورزشی. چاپ اول، تهران: بامداد کتاب
- کریمی‌خانقاه، شایان. (۱۳۹۶). «مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی و حقیقی در راستای فعالیت‌های ورزشی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده حقوق.
- نادریان، مسعود و رهبری، سمیه. (۱۳۹۳). «امکان سنجی تأسیس رشته کارشناسی ارشد حقوق ورزشی در دانشگاه‌های ایران». مطالعات میانه‌رشته‌ای در علوم انسانی. ۶ (۴)، صص ۱۹-۳۲.
- یوسفی صادق‌لو، احمد و نصیر، مژگان. (۱۳۹۷). «مبنای مسئولیت مدنی ورزشکاران در مقابل اشخاص موضوع حقوق ورزش». تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری. ۳۸، صص ۱۱۷-۱۴۰.
- Baggott, L & Macfarlane, A. (2003). "Knowledge Transformation through ICT In Science Education". British Journal Of Educational Technology, 2: 183-199.
- Jawani, A. H, Zubaidi, M. A. (2016). "Civil Liability for Sports Accidents". Tikrit University Journal of Legal Sciences. 1(2), 281-391.
- Jonson, R., Hoyer, R. (2011). "Sport law and regulation". Sport Management.
- Kidd, B. & Donnelly, P (2000). "HUMAN RIGHTS IN SPORTS". SSAGE journals, 35 (2), 131-148.
- Kleef, R.H.C.van. (2016). "Liability of football clubs for supporters' misconduct. A study into the interaction between disciplinary regulations of sports organisations and civil law". Doctoral Thesis of Leiden University.
- Wicker, P., Breuer, C. (2014). "Exploring the organizational capacity and organizational problems of disability sport clubs in Germany using matched pairs analysis". Sport Management Review, 17(1): 23-34.